

супроводжуваний втручанням правлячої партії, що було обумовлено основною метою кампанії з ліквідації неписьменності.

Література

1. Антонюк Т. Розвиток освітньої системи в УСРР (20-ті – початок 30-х років). *Український історичний журнал*. 2004. № 6–7. С. 90-96.
2. ДАСО. Ф. Р-5601. Оп. 1. Спр. 1211. 412 арк.
3. ДАСО. Ф. Р-5601. Оп. 1. Спр. 697. 120 арк.
4. Молоткіна В. Ліквідація неписьменності в Україні в умовах непу. *Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут ім. Г. С. Сковороди*. Київ-Переяслав-Хмельницький, 1999. Вип. VII. С. 57-60.
5. Тимчук Л. Освіта дорослих у навчальних закладах системи ліквідації неписьменності в Україні (20-30-ті роки ХХ століття). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (24). 2015. Вип. 48. С. 73–76.

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ ЗА 1876- 1972 РР.

Тетяна Ащаулова

Науковий керівник:

Андрій Гриценко

У статті розглянуто навчальні плани за різні роки існування Учительського інституту. Проаналізовано методичну базу, кількість годин всіх предметів які викладалися.

Ключові слова: Глухівський учительський інститут, педагогічний університет, навчальний план, дисципліни, положення.

Глухівський учительський інститут має довгу та цікаву історію свого існування. У різні роки, тогочасна влада змінювала його статус та функціонування, відповідно до таких рішень змінювалась методика та спектр начальних дисциплін та годин викладання.

Варто зазначити, що спочатку інститут мав статус закладу середньої освіти. Та підпорядковувався головному навчальному документу: «Інструкції відповідного обсягу і методів викладання навчальних предметів 1876 р.» [1; 8]. Документ був дуже важливим для тодішніх закладів вищої освіти, адже в той час відомих нам власних навчальних програм просто не існувало. З'явилися типові навчальні програми вже у 1876 році [6; 7].

Відповідно до регламенту, студенти інституту навчалися три роки. На цей період було заплановано вивчення наступних навчальних дисциплін: історія, закон Божий, математика географія, співи природознавство, педагогіка, космографія, фізика та креслення, російська мова. Натомість у вихованців була можливість обрати напрямки навчання (гуманітарні чи математичні). Відповідно до їх вибору вираховували кількість навчальних годин, також на це впливав і курс на якому навчався студент [8; 9]. Гарним прикладом цього може слугувати така

дисципліна, як історія. На першому курсі ця дисципліна займала три години, а на другому та четвертому вже дві на кожному. Лідером з найбільшої кількості годин була математика - це 16 год. та російська - 13 год. [6; 7].

У 1917 році учительський інститут здобуває статусу - вищого навчального педагогічного закладу. Саме такий статус, став поштовхом для навчання у закладі не лише чоловіків, а і жінок, які мали право навчатися на рівних правах та не мали обмежень [8; 11; 12]. Тоді навчальний заклад мав лише три відділення: літературно-історичне, фізико-математичне та загально-географічне.) [1, с. 5]. Так, як власного навчально плану інститут не мав, викладачі створили його та мали змогу офіційно затвердити Чернігівською колегією Губернського відділу народної освіти. Важливу роль розвитку та удосконалення освітнього процесу Глухівського учительського інституту відіграла українізації, що супроводжувала період національно-визвольних змагань у 1917-1921 роках та, в подальшому, в першій половині 1920-х років вже за радянської влади [11].

Власне сам навчальний план інституту дуже чітко описував мету закладу. Відповідно до навчальних відділень було закріплено такі навчальні дисципліни, представлені нами в таблиці 1.

Таблиця 1:

№	Назва дисципліни	Години
1.	Загальна психологія	3 год.
2.	Експериментальна психологія	2 год.
3.	Логіка	2 год.
4.	Етика	2 год.
5.	Історія філософії	2 год.
6.	Історія культури	2 год.
7.	Вступ до біології	3 год.
8.	Теорія виховання та навчання	2 год.
9.	Історія розвитку педаг. думок	3 год.
10.	Право та конституція Радянської республіки	1 год.
11.	Школознавство	2 год.
12.	Історія соціалізму	1 год.
13.	Політична економіка	2 год.
14.	Статті з філософії та математики	1 год.
15.	Практика	16 год.

тощо.) [12; 13].

З 1920 року в закладі вищої освіти Глухова існували лише два інститути: професійної освіти та соціального виховання. Натомість вони були розділені на наступні відділення: індустріально-технічне, сільськогосподарське та історико-літературне.

Виховний план вже Інституту народної освіти (1921-1924 рр.) відповідав освітньому законодавству і був спрямований на виховання всебічно розвиненої особистості. У навчальному закладі викладалися такі предмети: історія культури, вступ до філософії, релігієзнавство, логіка, історія літератури, політична економіка, основи марксизму [1; 11; 12]. Саме викладачі професійно-технічних шкіл і середніх шкіл були підготовлені відповідно до основ цих дисциплін.

У 1930 році, відповідно до рішення Других партійних зборів було скасовано стару освітню систему та введено певні нововведення. А саме, була спрощена система освіти, зведена до семирічних політехнічних шкіл. У цей період в Україні створюються соціалістичні навчальні заклади для підготовки вчителів семирічної школи. Тому, влітку 1930 року було прийнято рішення про створення такого ж інституту у Глухові. Відповідно до цього інститут нараховував три факультети: Технічно-математичний, агробіологічний та історичний [12].

Тривала перебудова системи освіти. Відповідно до наступної постанови ЦК КП(б)У від 25 серпня 1932 року було змінено структуру семирічних шкіл. Ці школи були замінені на 10-річні школи, тобто учні навчалися 10 років замість семи.

Після вересня 1933 року інститут змінив статус навчального закладу. І отримав офіційну назву – педагогічний. Тому в його складі було створено вже п'ять факультетів: історичний, агробіологічний, математичний, мовно-літературний та фізико-математичний [4; 8].

Навчальний план було видозмінено відповідно до нового статусу. Термін навчання знову тривав три роки. Студенти у визначені часові рамки повинні були опанувати всі предмети, які були передбачені новою програмою навчання, яка була розрахована на чотири роки. Тому за таких умов випускники які перебували на третьому році, часто навчалися у неділю. Наприклад, розклад недільних занять був таким (представлені нами в таблиці 2):

Таблиця 2

Назва предмету	I	II	III	Загальна кількість
Закон Божий	2	2	1	5
Російська мова, церковне читання	5	5	5	15
Арифметика, математика	5	4	2	11
Геометрія	2	2	1	5
Історія	3	2	1	6
Географія	2	2	1	5
Природознавство	5	5	1	11
Креслення, малювання	5	4	1	10
Педагогіка, дидактика	-	2	2	4
Спів	2	2	2	6
Гімнастика	1	1	1	3

[10].

Період з 1954 по 1972 рік був переломним для існування інституту. У 1954 році інститут поновив свій статус і став технікумом освіти і виховання. Разом з цим почала значно розширюватися навчально-методична база, модернізувалися аудиторії, кабінети, лабораторії тощо. Навчальні заклади стали приділяти більше уваги дослідженням з психології, педагогіки, історії педагогіки, шкільної гігієни, організації навчальної практики студентів вищих навчальних закладів тощо, вдосконалилася їхня науково-дослідна робота, вчителі почали урізноманітнювати її форми. Залучення до наукової роботи та самостійної творчості [1; 3].

Враховуючи вищевикладене, можна побачити, що навчальний план цього закладу був спрямований на систематичну підготовку всебічно розвинених викладачів, вчителів. Найпопулярнішими дисциплінами за дослідний період виявилась математичні та мовні. Велику роль також відігравала психологія та

філософія. Тому, варто зазначити і те, що учительський інститут випускав студентів з чітким поясненням важливого місця освітніх галузей, практик та різних методів навчання.

Література

1. Альманах університетської слави: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874-2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми, ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. 196 с.
2. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874 – 2014 рр.). *Історичні студії історичного прогресу*: збірник наукових статей. Вип. 2. Глухів, 2014. С. 39-51.
3. Белашов В. І., Гурець М. П., Заїка В. В. та ін. Глухівський державний педагогічний інститут (1874 – 1994 рр.). Суми : Мрія, 1994. 79 с.
4. Белашов В. І. До історії заснування першого в Україні Глухівського учительського інституту. *Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні*. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100 – річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25 – 26 жовтня 1994 року). Глухів, 1994. С. 10 - 12.
5. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874 – 2014 рр.). *Історичні студії історичного прогресу*: збірник наукових статей. 2014. Вип. 2. С. 39 - 51. URL: http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/8_0.pdf (дата звернення: 01.11.2023).
6. Гриценко А.П., Ащанулова Т.А. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х – 1900-х роках. *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXIX. С. 26-32. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2022.i39.p.25 (дата звернення: 01.11.2023).
7. Гриценко, А. П., & Колієнко, А. А. (2023). Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах*, (2), 157–162. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> (дата звернення: 01.11.2023).
8. Задорожна-Княгницька Л.В. «Провінційний університет для бідних» : Глухівський учительський інститут 1874–1917 років / Л. В. Задорожна-Княгницька. *Українознавство*. 2008. № 4. С. 174–178.
9. Крижанівський В. М. Історія в системі навчальних дисциплін Глухівського учительського інституту (1874–1914 рр.). *Сіверщина в історії України*: Зб. наук. пр. К.: Глухів, 2017. Вип. 10. С. 310 - 312
10. Курок О. І., Гриценко А. П. Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті в 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 50 (3). 2022. С. 12 – 24.
11. Курок О., Гриценко А., Крижанівський В., Чумаченко О. Глухівський інститут в 1917– 1924 рр.: між дерусифікацією та українізацією. *Сіверянський літопис*. 2023. № 1. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105> (дата звернення: 01.11.2023).
12. Сапитон Г. Л. Глухівському учительському інституту - 75 років (1874-1949 рр.). Лист Сагарева від 10 листопада 1948 року. С. 32.
13. Щомісячник Глухівського учительського інституту / ред. М. С. Григоревський. Київ: Типографія, 1912. 435 с.